

Huoltovarmuus haastaa myös yrityskenttää

KORONAPANDEMIA JA UKRAINAN SOTA OVAT NOSTANEET KANSALLISEN HUOLTOVARMUUDEN TAAS ARVOONSA. KRIITISEN INFRAN JA ELINTÄRKEIDEN PALVELUIDEN TOIMIVUUS KRIISITILANTEISSA ON KUITENKIN PÄÄOSIN KOTIMAISEN YRITYSVERKOSTON VARASSA. SIKSI OMAN TOIMINNAN JATKUVUUDESTA MYÖS KRIISIEN KESKELLÄ KANNATTAA PITÄÄ NIISÄ HUOLTA, MUISTUTTAU HUOLTOVARMUUSKESKUKSEN (HVK) INFRASTRUKTUURIOSASTON JOHTAJA JARNA HARTIKAINEN.

TEKSTIT TIMO SORMUNEN, KUVAT MEERI UTTI

Ei vara venettä kaada, muistuttaa vanha kansanviisaus.

Kyseinen lausahdus on ollut taas ajankohtainen, kun koronapandemia ja Ukrainan sota ovat koetelleet myös suomalaisten kriisinsietokykyä. Samalla on toisaalta oivallettu vuosikymmenten saatossa rakennetun huoltovarmuusjärjestelmämme toimivuus ja merkitys.

Kun ympärillä myrskyää riittävästi, pitävät julkishallinto ja suomalaisyritykset yhdessä huolen siitä, että vesi-, energia- ja elintarvikehuolto, terveydenhuoltojärjestelmä sekä tietoliikenneyhteydet toimivat myös kriisiaikoina.

”Yhteisenä tavoitteena on turvata kansalaisille nämä elintärkeät peruspalvelut asuinpaikasta riippumatta. Valtio ei siihen luonnollisesti yksin

pysty, vaan varautumista tarvitaan myös palvelitatarjoavilta yrityksiltä”, Huoltovarmuuskeskuksen infrastruktuuriastian johtaja **Jarna Hartikainen tiivistää.**

Digitalisaatiossa ja verkottumisessa on omat riskinsä

Takavuosina yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittiset toimialat olivat pitkälti valtionyhtiöiden hallussa. Suomi oli myös nykyistä omavaraisempi ja huoltovarmuuden ylläpidossa keskittyttiin pitkälti mm. viljan, polttoaineiden ja lääkkeiden varmuusvarastointiin.

Varastoilla on edelleen oma sijansa, mutta tänä päivänä huoltovarmuudesta huolehtivat entistä enemmän eri toimialoille rakentuneet yritysverkostot ja kumppanuusketjut, jotka voivat olla

hyvinkin pitkiä ja monipolvisia. Se lisää aina myös riskejä, Hartikainen muistuttaa.

"Kriittisten toimialojen isot yritykset vastaavat toki omasta ja sopivat kumppaniensa kanssa toimitusvarmuudesta, mutta pitkissä tuotanto- ja palveluketjuissa tätä huoltovarmuuskriittisyyttä on entistä vaikeampaa tunnistaa tai arvioida. Alihankkijana toimiva mikroyritys voi olla päämiehensä ja samalla myös huoltovarmuuden kannalta äärimmäisen kriittinen ja tärkeä osaja – tietämättä sitä täysin edes itse" Hartikainen toteaa.

Riskejä lisää myös digitalisaatio. Se on tehostanut toimintoja, lisännyt läpinäkyvyyttä, sujuvoittanut toimitusketjuja, vähentänyt varastoinnin tarvetta ja helpottanut kommunikointia, mutta lisännyt samalla yritysverkostojen keskinäistä riippuvuutta.

Pieni virhe tai häiriö esimerkiksi pankkien maksuliikenteessä tai toimitusjärjestelmässä voi tuottaa hyvinkin laajaa harmia.

"Lähes kaikkia arkisia palveluja ohjaa tänä päivänä jokin tietojärjestelmä. Niitä ei häiriötilanteessa voi kuitenkaan nykypäivänä nopeasti korvata kynällä, paperilla tai puhelimella", Hartikainen muistuttaa.

Paikalliset yritykset ovat tärkeä tukijalka

Huoltovarmuuskeskuksen yhteistyö- ja sopimusverkostoon kuuluu noin tuhat yritystä, jotka ovat mukana myös alueellisissa valmiustoimikunnissa.

Hartikainen tähdentääkin, että huoltovarmuus on pohjimmiltaan hyvin paikallista toimintaa, jossa

kunnille ja kaupungeille palveluja tuottavat yritykset ovat keskeisiä kumppaneita.

Digitalisaatioon, verkostotalouteen, kyberuhkiin ja kansainvälisiin kriiseihin liittyvät uhkakuvat ovat kuitenkin saaneet HVK:n pohtimaan entistä enemmän myös pk-yrityskentän kriisivalmiutta ja kriisinsietokykyä.

”Yhteiskunnan kriinkestävyys on lopulta meistä kaikista kiinni ja tässä kohtaa pienetkin yritykset voivat olla tärkeitä osajia. Se kuitenkin edellyttää, että ne ovat itsekin varautuneet ja rakentaneet toimintamallit riskien varalle. Viimeisen parin vuoden aikana on nähty, että kaukaisilta tuntuvat kriisit voivat rantautua nopeasti myös tänne meille”, Hartikainen huomauttaa.

Hän muistuttaakin, että hankintoja kilpailuttaessa vahvoilla ovat ne yritykset, jotka kykenevät osoittamaan riittävän kattavaa riskienhallintaa ja varautumista. Se kuitenkin edellyttää, että hankintoja tekevät kriittiset yritykset varautuvat sopimuksissaan myös toimitusketjun riskeihin.

”Hankintojen hajauttaminen ja vaihtoehtoiset toimitusketjut ovat yksi varautumisen kivijalka. Tämä lisääntyvä varautumistarve voikin lisätä kysyntää totutusta poikkeaville hyödykkeille, raaka-aineille ja palveluille. Samalla se saattaa avata uusia kasvu- ja liiketoimintamahdollisuuksia vaihtoehtoisia ratkaisuja tarjoaville yrityksille ja varautumisen osajille”, Hartikainen vinkkaa.

”DIGITALISAATIOON, VERKOSTOTALOUTEEN, KYBERUHKIIN JA KANSAINVÄLISIIN KRIISEIHIN LIITTYVÄT UHKAKUVAT OVAT KUITENKIN SAANEET HVK:N POHTIMAAN ENTISTÄ ENEMMÄN MYÖS PK-YRITYSKENTÄN KRIISIVALMIUTTA JA KRIISINSIETOKYKYÄ.”

LUJAT herättelee yrityksiä kriisivalmiuteen

Kansallisen huoltovarmuuden kannalta kriittisillä toimialoilla laki velvoittaa yrityksiä ja julkisyhteisöjä huolehtimaan, että niiden toiminta jatkuu myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Isommille yrityksille ja etenkin HVK:n kumppaneille nämä riskiskenaariot ja jatkuvuuden hallinta ovat olennainen osa strategiatyötä. Nyt näitä varautumismalleja viedään Keskuskauppakamarin, alueellisen kauppakamareiden ja Huoltovarmuuskeskuksen yhteisellä LUJAT-hankeella entistä laajemmin myös muuhun yrityskenttään ja julkisorganisaatioihin.

Tavoitteena on oppia tunnistamaan omaan toimintaan liittyviä uhkia ja riskejä, arvioida niiden vaikutuksia oman organisaatioon, luoda sopivia menettelytapoja häiriötilanteiden varalle ja turvata kriittisten yhteistyökumppanien toimintakykyä.

Keskuskauppakamarissa LUJAT-hanketta (Luotettava jatkuvuus) vetävän hankejohtaja **Panu Vesterisen** mukaan kokonaisvaltaiselle riskien kartoitukselle on nyt selkeää tilausta.

”Koronapandemia ja Ukrainan sota ovat osoittaneet, että kaikki on mahdollista. Digitalisaation ja verkostoitumisen myötä riskit ovat entistä monitahoisempia ja ne on myös opittava tunnistamaan ajoissa”, Vesterinen toteaa.

Jatkuvuuden hallinnasta arkinen asia

Varsinkaan pienemmissä yrityksissä ei välttämättä ole edes mietitty, millaisia ulkopuolisia uhkia omaan liiketoimintaan voi lopulta liittyä. Monilta voi puuttua toimintasuunnitelma esimerkiksi hieman pidemmän sähkö- tai vesikatkon, avainhenkilöiden sairastumisen tai hättäohjelman varalle.

”Riskikartoitusten ja varasuunnitelmien sijaan on keskitytty päivittäiseen työhön ja pitämään

kiinni asiakkaista. Toisaalta kohennettavaa on myös päämiesten puolella. Toimintoja on saatettu ulkoistaa pienemmille alihankkijoille ja yhtiön ulkopuolella työskenteleville yhteistyökumppaneille. Samalla ne jäävät yhteisten koulutusten ja kehityssessioiden ulkopuolelle”, Vesterinen toteaa.

Viime syksynä alkanut ja syksyllä 2023 päättyvä huoltovarmuuden kehittämishanke onkin saanut osakseen hyvää vastakaikua. Toisaalta myös maaperä on ollut selvästi otollisempi kuin vaikkapa 3-4 vuotta sitten.

”Yritysten kriisitietoisuus on nyt aivan toisella tasolla kuin takavuosina. Itse toivon, että oman toiminnan turvaamisesta ja jatkuvuuden hallinnasta tulisi myös pk-yrityksissä arkinen ja normaaliin liiketoimintaan liittyvä asia. Toivottavasti sen vauhdittamiseen ei tarvita enää kolmatta kriisiä”, Vesterinen toteaa.

